

Työneuvoston lausunto TN 1351-98 (5/98)

Työneuvoston lausunto oppisopimustyöntekijän vuosiloman määräämisestä ja vuosilomalain 3 §:n 5 momentin 12 kohdan tulkinnasta. Annettu työsuojelupiirin työsuojelutoimiston pyynnöstä 4 päivänä kesäkuuta 1998.

Lausuntopyyntö

Oulun työsuojelupiiri on pyytänyt työneuvoston lausuntoa vuosilomalain 3 §:n 5 momentin 12 kohdan ja lain 19 §:n 1 momentin tarkoituksesta.

Lausuntopyynnössä on todettu, että Laaksojen oppisopimustoimen työsuojelupiirille lähettämistä asiakirjoista selviää, että eräissä kunnissa on tulkittu vuosilomalakia edellä mainittujen pykälien osalta erikoisesti.

Asiakirjojen perusteella työsuojelupiiri kysyy, onko mahdollista, että vuosilomalain 3 §:n 5 momentin 12 kohdan määräys oppisopimuslain mukaisen tietopuolisen koulutuksen laskemisesta työssäolopäivien veroisiksi menettää merkityksensä, kun asianomainen laki tulee kumotuksi uudella lailla eikä vastaavaa korjausta tehdä vuosilomalakiin.

Edelleen lausuntopyynnössä tiedustellaan voiko työnantaja määrätä oppisopimusoppilaan/työntekijän vuosilomalle sellaisiksi päiviksi, jotka ovat hänelle oppisopimuslain mukaisia tietopuolisen koulutuksen päiviä. Vuosilomalain 19 §:n 1 momentti kieltää työnantajan pitämästä työntekijää työssä vuosilomansa aikana. Lausunnonpyytäjä kysyy onko tällainen oppisopimuslain mukainen tietopuolinen koulutus verrattavissa työssä olemiseen vuosilomalain kyseisen pykälän tarkoittamassa merkityksessä.

Työsuojelupiiri on ilmoittanut selvittävänsä tästä asiasta erillisenä kysymyksenä sitä miksi työnantaja määräsi oppisopimusoppilaan/työntekijän yksipuolisesti vuosilomalle lomakauden ulkopuolella.

Asiakirjoista ilmenee lisäksi, että Oulun työsuojelupiiri on pyytänyt lausuntoa asiassa Laaksojen oppisopimustoimen (Haapaveden oppisopimustoimisto) pyynnöstä. Työneuvostolle toimitetuista asiakirjoista ilmenee tältä osin muun muassa seuraavaa.

Laaksojen oppisopimustoimi on työsuojelupiirille toimittamassaan selvityksessään esittänyt taustatietona, että esimerkiksi Ruukin kunnassa 11 lähihoitajakoulutuksessa olevaa oppisopimusopiskelijaa, joilla koulutusaika on 2,5 vuotta (30 kk) ja joiden koulutus päättyy touko-kesäkuulla 1998. Koulutukseen sisältyy kaikille 150 lähiopetuspäivää.

Tammikuun 20 päivänä 1998 Ruukin kunnan sosiaalihoitaja Irma Heikkinen on päättänyt vuosilomista siten, että kolmen opiskelijan on pidettävä vuosilomapäiviä oppisopimuskoulutuksen tietopuolisen opetuksen aikana.

Laaksojen oppisopimustoimen selvityksessä on edelleen todettu, että mikäli vuosiloma voidaan määrätä kurssiajaksi, eivät nämä opiskelijat voisi olla päivääkään koulutusaikana vuosilomalla, koska lomapäiviä kertyy 2,5 vuoden aikana vähemmän kuin kurssipäiviä (150).

Asiakirjoissa on esitetty edelleen tulevaisuuden uhkakuvia asiasta, jos kurssiaika katsotaan opiskelijan vapaa-ajaksi. Tällöin esimerkiksi 3-vuorotyössä olevan opiskelijan (mm lähihoitajat) päivä olisi seuraavan kaltainen:

Klo	07.00	yövuoro päättyy
Klo	08.00	oppisopimuskurssi alkaa
Klo	16.00	oppisopimuskurssi päättyy
Klo	21.00	yövuoro jatkuu

Asiakirjoissa on edelleen todettu, että ratkaisu asiassa on tärkeä, koska sen perusteella määräytyy esimerkiksi se, maksetaanko opiskelijalle opintososiaalisia etuuksia (päivärahaa, mahdollinen perhevastus) ja myös se, kuuluuko työnantajan maksaa opiskelijalle palkkaa kurssiajalta tai antaa vastaavasti vapaata, jos oppisopimuksessa on sovittu palkka maksettavaksi kurssiajalta. Lisäksi tulkinta vaikuttaa siihen, miten työaikalain mukaiset ylityön enimmäismäärät määräytyvät.

Edelleen on asiakirjoissa kysytty että, jos tietopuoliseen koulutukseen osallistuminen on opiskelijalle vapaa-aikaa, maksetaanko tällöin lain 17 §:n mukaiset päivärahat ja perhevastukset, vaikka opiskelijalle ei tule ansion menetyksiä. Asiakirjan laatijan mukaan lainsäätäjä on tarkoittanut ansion menetykset korvattaviksi ja kysyy, onko ns. vapaa-ajasta oikeus/velvollisuus maksaa. Tästä on tullut asiakirjan mukaan nykyään ongelma, koska monet koulutuksen järjestäjät pyrkivät toteuttamaan opetusta iltaisin ja lauantaisin.

Edelleen Laaksojen oppisopimustoimen työsuojelupiirille lähettämässä asiakirjoissa kysytään, onko kunnalla mahdollista jättää oppisopimukseen kuuluvat tietopuoliseen opetukseen käytetyt päivät laskematta työssäolopäivien veroisiksi sen vuoksi, että vuosilomalaissa asianomaisessa kohdassa olevassa lakiviittauksessa mainittu oppisopimuslaki (422/19967) on kumottu eikä vuosilomalaissa ole huomioitu uutta lakia (1605/1992).

Työneuvoston lausunto

Työneuvostosta ja työsuojelun poikkeusluvista annetun lain (608/1946) 1 §:n ja 9 §:n sekä vuosilomalain (272/1973, muutos 856/1996) 3 §:n mukaan työneuvosto voi laissa mainittujen tahojen pyynnöstä antaa lausuntoja 1 §:ssä tarkoitettujen lakien soveltamisesta ja tulkinnasta. Muiden kuin työneuvostosta ja työsuojelun poikkeusluvista annetun lain 1 §:ssä ja 9 §:ssä tarkoitettujen lakien soveltamis- ja tulkintakysymykset eivät kuulu työneuvoston toimivaltaan.

Ottamatta kantaa vuosilomalain 19 §:ssä olevaan rangaistussäännökseen työneuvosto esittää lausuntonaan seuraavan.

Oppisopimuskoulutus ja vuosiloman ansaitseminen oppisopimuksen edellyttämän tietopuolisen koulutuksen ajalta.

Oppisopimuskoulutuksesta ja oppisopimuksesta säädetään oppisopimuskoulutuksesta annetussa laissa (1605/1992). Vastaavista kysymyksistä säädettiin aikaisemmin oppisopimuslaissa (422/19967).

Oppisopimuskoulutuksesta annetun lain 20 §:n mukaan oppisopimuskoulutukseen on sovellettava myös mitä työntekijän osalta säädetään vuosilomasta. Lukuun ottamatta vuosilomalain 3 §:n 5 momentin 12 kohtaa vuosilomalaissa (273/1973) ei ole nimenomaan oppisopimusta koskevien erityissäännöksiä. Edellä mainitun vuosilomalain säännöksen mukaan työssäolopäivien veroisina päivinä vuosilomaa määrättäessä pidetään myös niitä työpäiviä, joina työntekijä työsuhteen kestäessä on ollut estynyt suorittamasta työtä voimassa olevan oppisopimuksen edellyttämään tietopuoliseen koulutukseen osallistumisen vuoksi. Vuosilomalain säännös on voimassa olevaa oikeutta eikä soveltamiseen vaikuta se, että vuosilomalain (273/1973) säätämisen yhteydessä voimassa ollut oppisopimuslaki (422/1996) on kumottu oppisopimuskoulutuksesta annetulla lailla; näin ollen tietopuoliseen koulutukseen käytetty aika on työssäoloon rinnastettavaa aikaa vuosilomalain 3 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Oppisopimusoppilaan vuosiloman ajankohdasta

Oppisopimussuhteeseen on siis sovellettava vuosilomalain säännöksiä. Vuosilomalain mukaan loman ajankohdan määrää työnantaja eräin rajoituksin. Nämä rajoitukset ilmenevät vuosilomalain 4 §:stä. Tämän lisäksi vuosiloman sijoittumiseen voi jossain tilanteessa vaikuttaa lain 5 §, jossa säädetään vuosiloman jakamisesta.

Lain 4 §:n 1 momentista ilmenee, että pääosa lomasta on annettava lomakautena (kesälomana). Saman lainkohdan mukaan työnantaja ei saa ilman työntekijän suostumusta määrätä lomaa tai sen osaa alkavaksi työntekijän vapaapäivänä, jos tämä johtaisi lomapäivien lukumäärän vähenemiseen. Lain 4 §:n 2 momentissa säädetään loman antamisesta kausiluontoisessa työssä ja 4 §:n 3 momentissa työntekijän suostumuksen merkitystä vuosiloman sijoittelun kannalta.

Vuosilomalaissa ei ole erityissäännöksiä vuosiloman antamisesta oppisopimussuhteessa. Tällöin loman ajankohtaa määrättäessä lähtökohtana ovat vuosilomalain edellä mainitut säännökset. Mikään nimenomainen vuosilomalain säännös ei kiellä työnantajaa määräämästä työntekijää vuosilomalle osittain tai kokonaan samanaikaisesti oppisopimuksen edellyttämän tietopuolisen koulutuksen ajaksi. Tämä ei työneuvoston käsityksen mukaan merkitse välittömästi kuitenkaan sitä, että työnantaja saa näin menetellä, vaan asiaa on arvioitava myös yleisesti vuosilomalainsäädännön tarkoitus sekä oppisopimuskoulutuksen ja oppisopimuksen sisältö ja luonne huomioon ottaen.

Oppisopimuskoulutus on määritelty oppisopimuskoulutuksesta annetun lain 1 §:ssä. Sen mukaan oppisopimuskoulutuksella tarkoitetaan työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä harjoitettavia ammatillisia opintoja, joita täydennetään tietopuolisilla opinnoilla. Lain 2 §:n mukaan oppisopimus on tämän lain säännöksiä noudattaen tehty työsopimus, jossa toinen osapuoli, opiskelija, sitoutuu tekemään työnantajalle työtä tämän johdon, valvonnan ja ohjauksen alaisena korvausta vastaan saavuttaakseen ammattitaidon tiettyssä ammatissa tai ammatin osa-alueella. Lain säännösten nojalla voidaan työneuvoston käsityksen mukaan esittää, että oppisopimus on erityinen työsopimus. Sopimuspuolten on noudatettava muun ohella lain 19 § ja 20 §:ssä viitattua työlainsäädäntöä sen lisäksi, että oppisopimus asettaa erityistavoitteita ja velvoitteita sopimussuhteessa noudatettavaksi.

Tietopuolisen opetuksen järjestäminen ja siihen osallistuminen ovat osa oppisopimuksen tarkoituksen toteuttamista. Työneuvoston käsityksen mukaan tietopuolinen opetus on kiinteä osa erityistä työsopimusta. Oppisopimuskoulutuksesta annetun asetuksen (1606/1992) 2 §:n mukaan opiskelijan henkilökohtaisesta opiskeluohjelmasta tulee muun ohessa käydä ilmi koulutukseen sisältyvä tietopuolinen opetus sekä opintojen ajoittuminen koulutusajalle. Opiskeluohjelman laativat yhdessä opiskelija, työnantaja ja oppisopimuskoulutuksen paikallishallintoviranomainen siten, että se on liitettävissä oppisopimukseen sopimusta hyväksyttäessä.

Oppisopimuksen voimassaoloaikana työnantajan on täytettävä samanaikaisesti paitsi oppisopimuslainsäädännön myös työlainsäädännön asettamat velvoitteet. Tietopuolisen koulutuksen osalta työnantajalla on lain 10 §:n nojalla velvollisuus muun ohella huolehtia siitä, että opiskelija voi osallistua tietopuoliseen opetukseen henkilökohtaisen opiskeluohjelman mukaisesti. Vuosilomalain perusteella työnantajalla on taas vastuu siitä, että työntekijä saa vuosilomansa. Vuosilomalainsäädännön lähtökohtana voidaan pitää sitä että työnantaja, jonka hyödyksi työntekijän työsuoritus välittömästi koituu, on velvollinen huolehtimaan siitä, että työntekijälle varataan lepoa varten riittävän pitkä työnantajan kustantama vuotuinen loma.

Työneuvoston käsityksen mukaan yhdessä laaditun opiskeluohjelman perusteella työnantajalla on yleensä hyvissä ajoin etukäteen tieto opiskelijan tietopuolisen koulutuksen ajankohdasta. Työnantajan on katsottava olevan velvollinen ottamaan tiedossaan olevan koulutuksen ajankohdan huomioon myös määrätessään työntekijän vuosiloman ajankohdasta. Työneuvoston käsityksen mukaan sellaista järjestelyä, jossa työnantaja tietopuolisen koulutuksen ajankohdasta tietoisena määrää vuosiloman pidettäväksi samaan aikaan kun työntekijän on osallistuttava oppisopimukseen kiinteänä osana kuuluvaan tietopuoliseen opetukseen, ei voida pitää vuosilomalainsäädännön tarkoituksen ja tavoitteiden mukaisena.